

LA COBERTURA MEDIÀTICA DEL CAS DE LA MANADA

Com es construeix el relat d'una
agressió sexual

Susana Pérez Soler

m
mèdia.cat

FC
FUNDACIÓ
CATALUNYA
FONS PER A LA DEFENSA
DELS DRETS DELS CATALANS

**GRUP
DE PERIODISTES
RAMON BARNILS**

Podeu consultar aquest i altres informes de Mèdia.cat a la web:

www.media.cat/informes.

Redacció: Susana Pérez Soler

Correcció: Llengua de Foc

Disseny i maquetació: FàbricaGràfica.com

Edita: Grup de Periodistes Ramon Barnils, 2018

Susana Pérez Soler (Barcelona, 1986) és periodista i doctora en Comunicació per la Universitat Ramon Llull. És professora de Periodisme Digital a la Facultat de Comunicació Blanquerna i escriu sobre la transformació digital dels mitjans en publicacions especialitzades. Ha publicat *Periodismo y redes sociales. Claves para la gestión de contenidos digitales* (Editorial UOC, 2017).
Twitter: [@susanaprezsoler](https://twitter.com/susanaprezsoler) - Web: www.susanaprezsoler.com

Mèdia.cat és l'Observatori Crític dels Mitjans impulsat pel [Grup de Periodistes Ramon Barnils](#) que analitza els mitjans de comunicació que operen en la nostra àrea idiomàtica. S'adreça als professionals del periodisme, als estudiosos del sector comunicatiu i a la ciutadania en general, interessada a disposar de veus crítiques i analítiques amb els mitjans de masses.
Twitter: [@Mediacatcat](https://twitter.com/Mediacatcat) - Web: www.media.cat

Informe elaborat amb el suport de la **Fundació Catalunya - Fons per a la Defensa dels Drets dels Catalans**.

ÍN

DEX

4	INTRODUCCIÓ I OBJECTIUS
6	METODOLOGIA
8	COBERTURA EN DOS ACTES
9	EL JUDICI
9	L'INFORME DEL DETECTIU QUE REVICTIMITZA LA DONA AGREDIDA
11	L'ARGUMENT DE LA DEFENSA DOMINA L'ESFERA PÚBLICA
13	LA SENTÈNCIA
14	ORGIES I FESTES SEXUALS
15	LA HUMANITZACIÓ I ELS MITES SOBRE ELS AGRESSORS
16	L'EXCITACIÓ SEXUAL
18	CONCLUSIONS
22	ANNEX
23	REFERÈNCIES
26	DADES D'AUDIÈNCIA
28	CRONOLOGIA DELS FETS
29	FITXA D'ANÀLISI

IN TRO DUC CIÓ I OBJECTIUS

El 7 de juliol de 2016, una jove denunciava de matinada que havia estat violada per cinc joves que en un grup de WhatsApp s'autoanomenaven *La Manada*. Poques hores després eren detinguts, i el 9 de juliol el jutge ordenava el seu ingrés a la presó sense fiança.

El judici es va celebrar el novembre de 2017. La jove, que en el moment de l'agressió tenia 18 anys, va haver de suportar que, tant judicialment com mediàticament, es posés en dubte la seva versió. Durant aquells dies es va conèixer que s'havia admès com a prova del judici un informe d'uns detectius privats, encarregat per la defensa, en què es qüestionava que la noia pogués fer "una vida normal" després de la violació.

El judici finalitzava el 28 de novembre de 2017 i quedava vist per a sentència després d'una intervenció polèmica de l'advocat de quatre dels cinc acusats. Agustín Martínez Becerra assegurava que els joves "no són model de res", fins i tot "simples i primaris" amb les relacions sexuals o el futbol, però que són "treballadors i bons fills".

La sentència va arribar el 26 d'abril de 2018. La justícia considerava que no hi va haver violació i condemnava els homes, entre els quals hi ha un militar i un guàrdia civil, a 9 anys de presó per abús, molt lluny dels 22 anys i 10 mesos que demanava el fiscal per delictes d'agressió sexual. Una part important de la societat no va entendre, un cop emesa la sentència, per què es considerava abús un fet que per a la majoria s'interpretava com una agressió. La clau rau en dos conceptes: la intimidació i la violència. Segons els magistrats, no hi va haver violència ni intimidació durant l'atac, i per això la sentència resol que és abús i condemna els homes a una pena inferior. Un dels tres magistrats que integren el tribunal va emetre un vot particular en què demanava l'absolució dels agressors, ja que interpretava que el sexe es va produir en un ambient de "jolgorio" i "regocijo", i que la víctima no va sentir dolor, sinó excitació sexual.

Aquesta vegada, i després d'un 8 de març en què les dones convoquen la primera vaga feminista del país, els mateixos mitjans de comunicació s'exclamen per l'aberració de la sentència judicial.

La controvèrsia del cas de La Manada no solament gira al voltant del judici i de la sentència posterior, sinó també al voltant del tractament informatiu als mitjans de comunicació. Els mitjans són actors fonamentals en la

construcció de l'opinió pública i generen relats i creences que penetren, en major o menor grau, en el conjunt de la societat.

L'objectiu del present informe és analitzar la cobertura mediàtica del cas de La Manada; abordar els discursos que les cadenes de televisió van fer durant el judici i la sentència del cas sobre aquesta agressió sexual en grup. Per això, s'hi estudien els programes de televisió de la franja matinal més vistos a Catalunya en els moments més destacats del judici i de la sentència del cas. Aquest objectiu principal es desglossa en altres de secundaris relacionats amb el contingut i la forma dels programes analitzats. D'una banda, s'hi estudia quina és la representació de la víctima i dels agressors, i, de l'altra, s'hi analitza l'ús dels aspectes formals del llenguatge audiovisual (imatges de recurs i músiques) en les peces informatives i les taules d'anàlisi que aborden el cas ¹.

[1] Tot i que la sentència del cas de La Manada dictamina que la violació grupal va ser un "abús", en el transcurs d'aquest treball ens hi referirem sempre com a violació grupal o agressió sexual.

ME

TO

DO

LO

GI

A

El present informe analitza la cobertura mediàtica del cas de La Manada. L'objecte d'estudi són els programes de televisió més vistos a Catalunya en la franja de matí, segons dades de l'empresa encarregada de l'audimetria de televisió a Espanya, Kantar Media: *El programa de Ana Rosa* (Telecinco), *Els matins* (TV3) i *Espejo público* (Antena 3). Les dades d'audiència es poden consultar en els annexos del treball.

La televisió continua sent el mitjà amb més penetració en la societat actual (segons *L'Informe de la Comunicació a Catalunya, 2015-2016*), i és especialment rellevant estudiar-lo en un cas que tracta la violència contra la dona, ja que el *target* d'aquests espais televisius és majoritàriament femení (consulteu les dades d'audiència en els annexos del treball). L'estudi se centra en les taules d'anàlisi dels programes esmentats, així com en el tractament de les peces informatives.

Els espais informatius, així com la visibilitat d'un tema o un altre i l'espai que ocupen, són cabdals per fixar els temes de l'opinió pública (Lippmann, 2003). A més, els aspectes formals del llenguatge audiovisual (imatges de recurs i músiques) en les peces informatives contribueixen a l'espectacularització de determinades temàtiques (Postman, 1993). Les tertúlies, d'altra banda, no són paraules sense importància, sinó que creen corrents d'opinió i mostren a la societat la seva estructura funcional i organitzativa.

Fer un estudi que tingui per objecte la televisió és una tasca difícil per la seva complexitat (té múltiples mirades) i liquiditat (el flux de la informació és continu i, a diferència de les anàlisis que tenen per objecte els diaris, ja siguin en paper o digitals, la informació no està fixada negre sobre blanc). Per això cal acotar bé les dates d'anàlisi. Els períodes a analitzar es divideixen en dues etapes i van en paral·lel al moment en què es produeix el judici i la sentència judicial posterior.

S'hi analitza la cobertura del cas en els tres programes assenyalats durant els dies següents:

PRIMERA ETAPA D'ANÀLISI: JUDICI DEL CAS

El judici va tenir lloc entre el 13 i el 28 de novembre de 2017. S'estudien els programes dels dies 13, 14, 15, 17, 24 i 28 de novembre perquè van ser clau en el judici, i, conseqüentment, van generar un impacte mediàtic. El dia 13 s'inicia el judici. El 14 declara la víctima i

s'accepta com a prova l'informe encarregat a uns detectius privats per conèixer el seu estat després de la violació en grup. El 15 declaren persones que la van atendre la matinada del 7 de juliol, com ara els agents de la Policia Municipal de Pamplona que la van trobar després de la violació grupal.

El 17 de novembre, el moviment feminista es manifesta perquè el tribunal ha admès com a prova un informe d'un detectiu privat sobre la vida de la jove, i el 23 aquest informe és retirat (els programes ho recullen el dia 24). El 28, el judici queda vist per a sentència ².

SEGONA ETAPA D'ANÀLISI: SENTÈNCIA

La sentència es coneix el dia 26 d'abril de 2018 a les 13 hores. Per aquest motiu s'analitzen els programes emesos entre el 24 i el 27 d'abril de 2018. Com que es tracta d'un cas mediàtic, els programes centren l'atenció en el veredicte tant abans com després que es conegui la sentència. La cronologia del cas es pot consultar en els annexos d'aquest treball.

L'objectiu del treball, com hem abordat en l'apartat anterior, és analitzar el tractament informatiu del cas de La Manada durant els dies més significatius del judici i de la sentència del cas. S'hi estudia tant el contingut dels programes com els aspectes formals del llenguatge audiovisual, per mitjà de l'anàlisi de contingut, una tècnica qualitativa que permet estudiar els relats que la televisió produeix i difon. D'una banda, s'hi analitza la representació de la víctima i dels agressors, i, de l'altra, els aspectes formals del llenguatge audiovisual (imatges de recurs i músiques) en les peces informatives i les taules d'anàlisi que aborden el cas.

Amb aquest objectiu s'ha elaborat una fitxa d'anàlisi a partir del llibre *Análisis de la televisión*, de Francesco Casetti i Federico Di Chio (Paidós, 1999). La fitxa recull dades analítiques de cada programa (Quant temps dediquen al cas? En quins espais el tracten? Quant espai donen a la víctima? I als agressors?), dades del format audiovisual (En quin context apareix la informació? Quines altres notícies l'acompanyen? Quines imatges? Quina utilització s'hi fa de la música? I dels rètols? Quin paper hi té la veu en *off*?) i dades del llenguatge emprat (Quines paraules es fan servir per referir-se a la violació? Com es designa la víctima? I els agressors?). La fitxa d'anàlisi es pot consultar als annexos del treball.

[2] En el cas del programa *Espejo público*, d'Antena 3, en aquest període d'anàlisi corresponent al judici, només hem pogut accedir als programes dels dies 13 i 24 de novembre de 2017, perquè Atresmedia, plataforma de continguts digitals d'Antena 3, tan sols permet accedir als programes de 2018. Hem contactat amb Atresmedia per tenir accés a la resta de programes de 2017, però no n'hem obtingut resposta.

CO BER TU RA EN DOS ACTES

La violació grupal per part de cinc homes —José Ángel Prenda, Jesús Escudero, Ángel Boza, Antonio Manuel Guerrero y Alfonso Jesús Cabezuelo— a una jove de 18 anys té lloc el 7 de juliol de 2016 a Pamplona. L'agressió es produeix en el context d'unes festes, els Sanfermines, en què tot just es comença a visibilitzar la necessitat d'actuar contra els atacs sexuals a les dones.

L'Ajuntament de Pamplona disposa, per segon any, d'un punt informatiu al carrer per combatre mites i falses creences que sempre han envoltat la cultura de la violació. Des d'aquests punts informatius, es fa pedagogia per explicar que l'abús de drogues o d'alcohol no pot justificar les agressions sexistes, i que cal evitar situacions en què la llibertat de la dona pot quedar limitada.

Les imatges que els mitjans de comunicació ens remeten dels Sanfermines són curses de braus, on els homes es juguen el tipus davant de grans bèsties, però també dones damunt de les espatlles d'homes que ensenyen els pits, o els els fan ensenyar, mentre desenes de desconeguts toquen els seus cossos.

Les reporteres que cobreixen els esdeveniments en directe per a les televisions, més d'una vegada, s'han vist petonejades o grapejades mentre feien la seva feina. Són només alguns exemples de com d'arrelades estan les pràctiques sexuals no consentides en aquestes festes.

El punt d'inflexió en la lluita d'aquestes conductes és l'assassinat de Nagore Laffage en els Sanfermines de 2008, que va ser assassinada brutalment a cops per un conegut seu després que es resistís a ser violada. En els darrers anys, milers de dones de tot el planeta estan alçant la veu i mobilitzant-se per denunciar les diferents violències que s'exerceixen contra elles. És en aquest context que es produeix l'agressió sexual de La Manada.

A continuació s'analitzen els mecanismes més efectius —relats i aspectes formals del llenguatge audiovisual— amb què els programes analitzats han informat sobre la violació en grup de La Manada: la revictimització de la víctima; el domini de l'esfera pública per part de la defensa dels agressors; la vinculació de la violació grupal a orgies i festes sexuals; l'exculpació dels agressors i els relats que assenyalen que la víctima va sentir excitació sexual.

EL JUDICI

El judici comença el 13 de novembre de 2017 a l'Audiència de Navarra. La Fiscalia demana 22 anys i 10 mesos de presó per a cadascun dels acusats pels delictes d'agressió sexual, contra la intimitat i robatori amb força, a més d'una indemnització conjunta de 100.000 euros pel dany moral ocasionat. Els homes haurien penetrat la jove de manera reiterada, tant per via vaginal com anal i bucal. La Fiscalia veu delicte contra la intimitat perquè els homes van gravar amb els seus telèfons mòbils una part de l'agressió sexual. En total, 96 segons de metratge fragmentats en sis vídeos que els violadors van compartir amb els seus amics per WhatsApp. Quant al delicte de robatori amb força, cal apuntar que un dels atacants va robar el telèfon mòbil de la noia després de cometre els abusos per tal de deixar-la incomunicada.

L'advocat de la víctima reclama 24 anys i 9 mesos de presó per a tots els agressors, i les acusacions populars, exercides per l'Ajuntament de Pamplona i pel Govern de Navarra, més de 25.

El judici se celebra, de forma excepcional, a porta tancada per preservar al màxim la identitat de la jove agredida, fet que dificulta la feina dels periodistes.

L'INFORME DEL DETECTIU QUE REVICTIMITZA LA DONA AGREDIDA

Durant la celebració del judici es va admetre com a prova un informe d'uns detectius privats que la defensa dels membres de La Manada havia encarregat per qüestionar el relat de la jove i demostrar que feia "una vida normal" després de la violació grupal. L'informe recollia publicacions i imatges de la noia en les xarxes socials on apareixia de vacances amb les amigues o de festa. Amb aquest seguiment es volia analitzar el comportament de la víctima després de l'agressió. La defensa volia demostrar que la jove no patia estrès posttraumàtic.

El debat mediàtic durant aquells dies es va centrar en la víctima. Les televisions van engegar l'engranatge de l'espectacularització i van dedicar hores de programa a debatre si era pertinent l'acceptació d'aquesta prova. Als espais de tertúlia hi havia divisió d'opinions. D'una banda, hi havia els que defensaven que l'admissió de l'informe era inacceptable perquè el mateix jutge s'havia negat a admetre com a prova missatges de WhatsApp

del grup de La Manada on presumien d'haver tingut sexe amb la jove. De l'altra, hi havia els que ho acceptaven perquè entenien que la vigilància de la víctima era quelcom de "completament normal dins d'un procés judicial". Dos juristes que van acudir a *El programa de Ana Rosa* els dies 15 i 17 de novembre de 2017 van argumentar que era bo per a la víctima que durant el judici es debatés tot. Deien que la defensa havia d'exercir el seu dret perquè el judici fos just.

Les imatges de recurs que van acompanyar les peces informatives i els debats mostraven dos dels cinc homes entrant a un hotel i demanant suposadament una habitació. Les imatges qüestionaven el relat de l'agredida i establien una relació causal entre la seva presència i la predisposició al sexe

L'informe seria retirat poc després, el 23 de novembre, però deixava palès que, en els judicis per terror sexual, la víctima encara s'ha de defensar. Per exemple, en una peça informativa d'*El programa de Ana Rosa* emesa el 15 de novembre en què es feia referència a l'acceptació d'aquesta prova, la veu en *off* deia: "Ella [la víctima] es va justificar així: «Vaig fer vida normal perquè ningú sospitès que jo era la noia dels Sanfermines»".

Espejo público, programa matinal d'Antena 3 conduït per Susanna Griso, va convidar l'advocada i presidenta del Partit Feminista d'Espanya, Lidia Falcón, el 24 de novembre de 2017. La taula de debat va girar entorn de si era adequat acceptar l'informe del comportament de la víctima després de l'agressió.

Falcón va mantenir una discussió amb el psiquiatre forense José Carlos Fuertes, un dels tertulians habituals, que es va manifestar partidari de "tenir tots els elements possibles per emetre el judici de la manera més asèptica". Falcón defensava: "Vostè [com a jutge] ha d'emetre el seu judici sobre els fets d'aquella nit, no sobre la vida de la víctima. Faria el ma-

teix amb la víctima d'un atac terrorista o un atracament? La vida privada de la dona no té rellevància en un judici. Vostè jutja la víctima, igual que fan els jutges d'aquest tribunal".

La conversa va anar pujant de to i Falcón va apellar al sentit comú: "Miri, pensar que a una dona de 18 anys el que li agrada és tenir relacions sexuals amb cinc homes en un portal tirada per terra...". Fuertes va contraatacar amb l'argument següent: "Com a metge psiquiatre, jo he vist trastorns de la personalitat molt complexos...".

Una altra qüestió que es va abordar durant aquells dies va ser el canvi de versió de la víctima. En un cas de violació, normalment no hi ha proves que recullin els fets; per això el sistema judicial demana que el relat de l'agredida sigui coherent i no entri en contradiccions. La jove va declarar el 14 de novembre durant més de quatre hores sense veure els agressors. Les televisions es van fixar en les contradiccions de la víctima en la fase d'instrucció del judici i la seva declaració a la sala. La veu en *off* d'aquesta peça informativa emesa a *Espejo público* el 15 de novembre de 2017 serveix d'exemple:

"La presumpta víctima ofereix fins a tres versions diferents del que succeeix allà [al portal]. En les primeres diu que la introdueixen per la força: «Em van ficar dins del portal, i el noi del rellotge gran em tapava la boca contínuament» [recullen la declaració de la víctima, que els espectadors poden llegir a la pantalla]. No obstant això, una tercera versió ofereix detalls diferents: «Dos d'ells em van subjectar i em van ficar en el portal, em van dir que callés i no cridés»".

El programa d'Ana Rosa Quintana explica que la informació sobre el canvi de versió de la víctima prové del mitjà digital *El Español*. Ana Rosa Quintana ho anuncia així: "Hi ha un relat avui en un mitjà de comunicació que afirma que la noia tampoc va dir que sí, i que va canviar la seva versió. Segons aquests mitjans, va entrar al portal de manera voluntària". El copresentador del matinal, Joaquín Prat, hi afegeix ràpidament que aquesta informació no aporta res de rellevant, ja que "la noia pot entrar voluntàriament on vulgui, i fins i tot pot dir sí inicialment"; però, en el moment que diu que no, s'ha de respectar la seva voluntat.

Les imatges de recurs que van acompanyar les peces informatives i els debats mostraven dos dels cinc homes entrant en un hotel i demanant suposadament una habitació.

També s'hi veia la trobada entre els agressors i la noia la matinada del 7 de juliol de 2016. Les imatges qüestionaven el relat de l'agredida i establien una relació causal entre la seva presència i la predisposició al sexe. La música convidava a l'expectació i l'especulació.

L'opinió pública no jutjava amb bons ulls que la jove hagués acompanyat els homes a l'hotel, i establia una relació causal entre aquest fet i el sexe consentit. El focus estava sobre la víctima i no sobre els botxins.

El tractament informatiu a TV3 tenia un enfocament diametralment oposat. L'espai dedicat a la cobertura del judici va ser més limitat i en cap moment no es van fer servir com a imatges de recurs les de la matinada del 7 de juliol. Tampoc no hi va haver un ús de la música dramàtic. La televisió pública catalana feia servir les imatges de concentracions de rebuig contra les agressions sexuals que havien tingut lloc a Pamplona anteriorment, on les dones duïen un guants vermells i els

mostraven a la càmera, o imatges dels afores de l'audiència de Navarra on se celebrava el judici. L'àudio era el so ambient de les imatges de recurs.

Durant aquesta primera etapa d'anàlisi, la del judici, TV3 només va abordar el tema en taula d'anàlisi dos dies (el 14 i el 28 de novembre). El 14 va convidar dues expertes en gènere i una periodista especialitzada en tribunals per abordar l'increment de les denúncies d'agressions sexuals al país. El 28, darrer dia del judici, s'hi va tractar de l'acceptació del polèmic informe de la víctima (que després es va retirar) i s'hi va denunciar la poca informació que arribava del que passava a la sala.

a unes qüestions determinades, al mateix temps que desatenen uns altres temes. El binomi visibilitat/invisibilitat és determinant en la construcció d'un relat mediàtic.

Durant la cobertura mediàtica del judici i de la sentència del cas de La Manada, la veu més escoltada (no l'única, per descomptat) va ser la de l'advocat de quatre dels cinc acusats, Agustín Martínez Becerra. Per exemple, *El programa de Ana Rosa* va fer una entrevista a l'advocat Martínez Becerra el 24 d'abril de 2018 que va durar uns 40 minuts. El dia següent, entrevistaven la presidenta de l'Associació Clara Campoamor, Blanca Estrella, i hi parlaven la meitat de temps: uns 20 minuts.

Martínez Becerra va trepitjar la majoria de platós de televisió durant el judici, acaparant hores de pantalla per defensar els seus clients i desautoritzar la víctima de l'agressió. No entrarem ara a jutjar l'estratègia de defensa (poc respectuosa amb la víctima segons algunes associacions de juristes, com ara Dones Juristes), però sí que qüestionem l'excessiva visibilitat que els programes televisius van dedicar a la defensa del cas per mitjà de l'advocat Martínez Becerra.

Les declaracions de l'advocat de La Manada, escoltades una vegada i una altra, no feien més que contribuir a expandir un relat de la violació tradicional i arcaic en què la dona havia tingut sexe perquè havia volgut. En la darrera jornada del judici, Martínez va dir: "Que vostès no entenguin que una noia de 18 anys vulgui una fantasia, poden no entendre-ho, però han de deixar els prejudicis morals fora de la sala". I hi afegia: "Els meus representats no són model de res en molts aspectes. Són *patans*, simples, infantils, però són bons fills i estan units a la seva família i amics. La seva imatge ha estat destrossada, i els seus noms, vilipendiats".

La línia argumental de la defensa recolzava a posar en dubte la versió de la supervivent ("Quina de les versions de la denunciante creu?", deixava anar l'advocat dels acusats cada vegada que un tertulià feia un argument a favor de la víctima) i a humanitzar els seus clients ("Són bons fills i treballadors", repetia Martínez en tots els platós). En definitiva, l'advocat reivindicava una vegada i una altra l'existència de consentiment sexual i titllava els fets de simple "orgia" i "sexe poc elegant", al mateix temps que agitava els estereotips de gènere i el mite de la denúncia falsa.

Les declaracions de l'advocat de La Manada, escoltades una i altra vegada, no feien més que contribuir a expandir un relat de la violació tradicional i arcaic en què la dona havia tingut sexe perquè havia volgut

L'ARGUMENT DE LA DEFENSA DOMINA L'ESFERA PÚBLICA

Els mitjans tenen un paper destacat en tant que orienten l'atenció dels ciutadans cap

La denúncia de la noia obeiria, segons ell, a una venjança, pel fet que ells no haurien volgut seguir la gresca i haurien marxat sense acomiadar-se d'ella, una actuació que, segons l'advocat, era "desconsiderada i poc cavallerosa". Una altra versió de la mateixa idea exculpatòria era afirmar que la noia els havia denunciat per evitar la divulgació no desitjada dels vídeos sexuals.

Les televisions van oferir les imatges dels agressors plorant durant el judici i jurant que no havia estat una violació. "Jo odio els violadors. La meua *novia* la van violar quan tenia 14 anys", explicava durant el judici Jesús Escudero. Tant *El programa de Ana Rosa* com *Espejo público*, impulsats per una competència ferotge en termes d'audiència, presumien que havien donat en exclusiva les declaracions dels agressors durant el judici, i recollien com els violadors asseguraven que "ella va dir que podia amb tots dos i amb tots cinc", que "ella va portar la batuta en tot moment" i que "es va mostrar activa tota l'estona".

Als espais de tertúlia, com hem explicat en l'apartat anterior, les opinions estaven dividides. D'una banda, alguns tertulians defensaven l'actuació de la defensa i qüestionaven la versió de la víctima. De l'altra, hi havia opinadors que reprovaven les declaracions de Martínez Becerra, tot i que afirmaven entendre que era el paper que havia de fer perquè el dret de defensa és imprescindible per a la celebració d'un judici.

Durant el judici, les televisions van començar a desplaçar-se al barri on vivien els cinc homes acusats, Amate. Aquesta pràctica la van secundar les cadenes de televisió privades estatals, Telecinco i Antena 3. Els reportatges des del lloc d'origen comú de tots ells no aportaven cap informació rellevant ni cap expert que pogués analitzar els fets, sigui des d'un punt de vista mèdic, forense o sociològic. En canvi, s'entrevistava els veïns dels acusats —en aquells moments, en presó preventiva— per saber què pensaven de la violació grupal.

Els veïns, amics i familiars asseguraven que els joves "no han fet res" i culpabilitzaven la víctima, a qui acusaven d'"haver destrossat la vida de cinc famílies". Una de les entrevistades assenyalava que un dels acusats, José Ángel Prenda, "cuida dels seus pares que estan malalts". En absència de noves dades i/o anàlisis amb profunditat sobre com reduir el nombre d'agressions sexuals al país —segons els Mossos d'Esquadra, el 2016 es van denunciar 1.099 casos de violència sexual a

Catalunya—, l'espectacularització de la violació girava al voltant de construir relats, mites i llegendes sobre els agressors, que, segons vam saber, ja tenien diferents denúncies per abusos sexuals, baralles i robatoris. Un conegut dels agressors deia: "És impossible que hagin fet una cosa així. Jo no m'ho crec".

Encara faltaven cinc mesos per conèixer la sentència condemnatòria, però el relat de les televisions s'esquerdava en l'entorn digital. Les xarxes socials ja anaven plenes de missatges que contenien l'etiqueta "Jo sí que et crec".

LA SENTÈNCIA

Podríem convenir que hi ha un abans i un després de la cobertura mediàtica del cas de La Manada. Si durant el judici és habitual que el relat de la víctima sigui qüestionat, un cop emesa la sentència i els dies posteriors agafen força els discursos a favor de la jove agredida. La forta contestació social, impulsada pels moviments feministes i nascuda a les xarxes socials amb l'etiqueta "Jo sí que et crec", traspasa l'entorn digital i s'installa en el discurs *mainstream* ofert a les principals cadenes de televisió. Ana Rosa Quintana obre el seu programa amb aquest editorial el dia després de conèixer la condemna a 9 anys de presó per als cinc homes:

"Tot Espanya es va quedar ahir sense veu. Els crits contra la sentència de La Manada van omplir grans ciutats i pobles petits. Jo no recordo un clamor tan fort contra una sentència judicial en la història recent d'aquest país. Ningú no entén per què, si en els fets provats que expliquen els magistrats parlen d'intens aclaparament i desassossec de la víctima; que els cinc barons, d'edats molt superiors a la d'ella i de forta complexió, la van portar a un lloc fosc i estret; de com la jove es va sentir impressionada i sense capacitat de reacció, i que en el darrer vídeo la víctima apareix arraconada contra la paret i cridant, el tribunal no vegi intimidació ni violència. Ens preguntem si no estava intimidada la víctima, que descriuen com a impressionada i sense capacitat de reacció. No va permetre que li fessin coses que no volia mantenint gairebé tota l'estona els ulls tancats, potser per evitar un mal major? Això, per a nosaltres, és intimidació. I amb intimidació hi ha agressió sexual. No només abús. Els crits de les manifestacions d'ahir eren de ràbia contra una sentència que no entenem i també de suport a la víctima. Vas fer bé en denunciar. Jo sí que et crec."

L'editorial de l'Ana Rosa ens condueix a pensar que alguna cosa canvia entre el novembre de 2017 i l'abril de 2018. Una àmplia majoria de la societat dóna suport a la víctima i rebutja la sentència. Entremig, les dones han convocat la primera vaga feminista del país el 8 de març de 2018. L'opinió pública té accés als missatges del grup de WhatsApp de La Manada, on els homes planifiquen altres atacs sexuals, i també es coneix que han estan denunciats per un cas similar ocorregut a Pozoblanco. D'aquesta agressió, en circulen fotografies en què es veu la víctima semiinconscient.

Tot i que l'editorial de Quintana se suma al sentir popular contrari a la sentència, que

jutja de tèbia i desfavorable a la víctima, a qui considera desprotegida, es produeix una paradoxa: al mateix temps que es critica la sentència, s'exposa la vida de la jove agredida, l'argument de la defensa segueix dominant el discurs mediàtic i els desplaçaments a Amate, el barri dels agressors on veïns i familiars linxen la jove i justifiquen l'actuació dels seus paisans, es multipliquen.

Es produeix una paradoxa: al mateix temps que es critica la sentència, s'exposa la vida de la jove agredida, l'argument de la defensa segueix dominant el discurs mediàtic i els desplaçaments al barri dels agressors es multipliquen

Tot i que els discursos per part dels programes de televisió estaven de part de la víctima i en contra de la sentència, les narratives sobre l'agressió sexual seguien sent les mateixes

ORGIES I FESTES SEXUALS

El dia abans del sentit editorial d'Ana Rosa Quintana, el programa de Telecinco comença d'una manera ben diferent. Des de primera hora del matí ens anuncien que veurem el testimoni d'un altre membre de La Manada, en Carlos, que no havia estat amb el grup el dia dels Sanfermines però que havia participat en moltes "festes" amb els acusats en què es barrejava sexe i alcohol. "Avui parlarem amb en Carlos, un integrant més de La Manada", deia el reporter Jorge Luque des del barri d'Amate. "Va presenciar les seves baralles i robatoris i va participar amb ells en altres polèmiques orgies".

"Això és el que es porta ara. Cinc *contra* una, o deu *contra* dues. Mai cap se n'ha queixat, només ella", explicava en Carlos. La violació desapareixia i deixava pas a les "orgies" i les "festes sexuals", termes utilitzats pel Carlos i pel mateix periodista que l'entrevista. Aquell dia, el mateix en què es llegia la sentència, el programa d'Ana Rosa ens ofería conèixer més a fons els agressors. A més de recollir en directe com la família i els amics rebien el veredict, el programa havia tingut accés a fotografies d'altres "festes" en què havien participat els agressors.

La veu en *off* que donava pas als continguts deia: "Poc abans de Pamplona van estar a Barcelona. On anaven, arrasaven. No els anava gens malament. Gresca, platja, riures. Dones, sexe, diversió. La Manada no tenia fi. Ana Rosa els mostra en exclusiva la disbauxa de La Manada". La música que acompanyava els clips que donen pas als continguts contribuïa a farcir d'espectacle el relat que s'estava construint.

La violació s'equiparava així amb les orgies i les festes sexuals. La veu en *off* la tapaven les imatges dels joves en diferents festes amb dones joves que petonejaven o agafaven per la cintura. Els veiem també ballant i consumint drogues. Des del programa presumien d'haver accedit als telèfons mòbils dels agressors per aconseguir les imatges.

Els programes continuaven dibuixant el perfil dels agressors donant la paraula als veïns, amics i familiars. Se'ls representa com "uns nens molt bons, simpàtics i afectuosos". "Mai han donat problemes", deia una veïna. La germana de José Ángel Prenda afirmava: "Volen dibuixar un monstre i no ho és. El meu germà és afectuós, és el que cuida dels meus pares, és qui banya el pare, que és minusvàlid, és qui els acompanya als metges perquè està a l'atur. És un noi normal. Bona persona".

I tot seguit tornàvem a escoltar en Carlos, el membre de La Manada que no havia viatjat a Pamplona, admetent que havia participat amb ells en baralles, robatoris i "orgies". "Els estan en depressió. Estan molt malament, molt malament... Hem de pensar també en les seves famílies", deia en Carlos, quan faltaven poques hores per conèixer la sentència, respecte als seus amics que es trobaven en presó preventiva. I el reporter replicava: "Ja deuen haver escarmentat? Deixaran les baralles, els robatoris...?". "Sí, jo crec que sí, home. Caldrà veure com castiguem aquesta noia, perquè l'haurem de castigar...", conclouia en Carlos.

Aquests fragments demostren que, tot i que els discursos per part dels programes de televisió estaven de part de la víctima i en contra de la sentència, les narratives sobre l'agressió sexual seguien sent les mateixes. Es creava confusió respecte a les violacions i es donava veu als familiars i amics dels agressors que els exculpaven dels seus actes.

LA HUMANITZACIÓ I ELS MITES SOBRE ELS AGRESSORS

Espejo público també es va desplaçar a Amate el dia de la lectura de la sentència per escoltar els veïns, amics i familiars dels agressors. Els matinals es dedicaven a construir relats sobre uns nois de barri amb diferents denúncies per agressions sexuals, baralles i robatoris, en lloc de limitar-se a informar sobre els fets. Les altres connexions en directe passaven per l'Audiència de Pamplona, on poques hores després es coneixeria la sentència; per la presó de Pamplona, on segueixen empresonats tres dels cinc violadors; i per la presó militar d'Alcalá Meco, on estan tancats el militar i el guàrdia civil del grup.

Espejo público emetia aquell dia el vídeo d'una veïna que, amb la cara difuminada, afirmava el següent: "Ells van acabar la seva orgia i van marxar. No van ser cavallerosos... Van anar a esmorzar i van seguir de festa al mateix carrer. Hi havia un militar i un guàrdia civil que saben de lleis... De debò algú creu que són tan imbècils de seguir al mateix carrer perquè la policia els detingui? Això és una denúncia falsa. N'estic convençudíssima. A aquesta noia se li ha escapat de la mà... No hi ha presumció d'innocència. S'estan trepitjant els seus drets des del primer minut".

Aquests testimonis qüestionaven la versió de la víctima, humanitzaven els violadors i semblaven dubtes en el relat de les agressions sexuals: violació o orgia?

Tot seguit un altre testimoni, en aquest cas d'un familiar que no s'identifica: "No he dubtat de la innocència del meu germà en cap moment. Que m'ho expliqui, si us plau, un metge, un sociòleg, un psiquiatre si algú es pot convertir en violador de la nit al dia. Vull donar-li un missatge al meu germà: l'estimem molt.

El missatge era que els homes havien fet una malifeta i que no eren conscients de la gravetat dels fets

Estem amb ell. I, contràriament a tot el que es digui, els meus pares n'estan molt orgullosos i l'estimen molt".

I un altre, el del pare de José Ángel Prenda: "El meu fill ens truca cada dia. A la presó ho està passant malament. Les denúncies per les baralles del futbol són una ximpleria... Coses de nens".

Aquests testimonis qüestionaven la versió de la víctima, humanitzaven els violadors i semblaven dubtes en el relat de les agressions sexuals: violació o orgia? El mateix dia en què es llegia la sentència, els debats a les taules d'anàlisi dels programes de televisió analitzats posaven el focus en el consentiment, que seria la peça clau per dictaminar el veredict. A falta de dades objectives (la sentència es llegia a la una del migdia del 26 d'abril de 2018 i els programes líders d'audiència en franja matinal comencen a les nou), les especulacions eren constants.

S'obria una nova línia argumental a l'hora d'informar sobre el terror sexual: alguns dels tertulians dels programes estudiats posaven sobre la taula que els agressors no eren conscients del que estaven fent. Els analistes deixaven clar que el fet de no discernir entre si estaven cometent una agressió sexual o no, no els eximia de respondre davant la llei. El missatge era que els homes havien fet una malifeta i que no eren conscients de la gravetat dels fets.

"El problema és que hi ha homes que no saben què és el consentiment, i això ens ho estem trobant avui als judicis. Hem d'explicar que, perquè sigui sexe consentit, el 'no és no' no és suficient; cal dir sí", deia un jurista a *El programa de Ana Rosa*. "El més greu de tot és que ells no eren conscients del que estaven fent", explicava un periodista a *Espejo público*. El consum de pornografia a Internet s'apun-tava com una de les causes que porten els

homes a no discernir entre el sexe consentit i el que no ho és.

En aquest sentit, Ana Rosa Quintana afirma en el seu programa: "Em preocupa que els homes tractin així les dones. El que estem veient és d'una baixesa moral..., tracten la dona com un objecte sexual i banalitzen el sexe... També em preocupa que les dones no mirin amb qui van".

L'advocat dels agressors va intervenir durant més de mitja hora aquell dia per seguir qüestionant la víctima, tot i la sentència, i va atacar el moviment feminista que el dia anterior havia omplert els carrers per protestar contra la sentència

La víctima no solament va ser jutjada per un tribunal: el judici mediàtic va funcionar en paral·lel

L'EXCITACIÓ SEXUAL

El vot particular del magistrat Ricardo Javier González va acaparar l'atenció mediàtica el dia després de la sentència. Les televisions van desgranar una per una algunes de les afirmacions que havia fet el magistrat durant el judici, així com en el seu vot particular en què demanava l'absolució dels agressors. De les 371 pàgines de la sentència, més de 200 contien el vot particular d'aquest magistrat.

El programa d'Ana Rosa arrencava donant la paraula a l'advocat de quatre dels cinc condemnats, Agustín Fernández Becerra, que es pronunciava amb certa indignació:

"El primer que he de fer és felicitar totes aquelles persones, periodistes, tuitaires, etc., que ahir de forma sorprenent van aprovar les oposicions de judicatura i es van convertir en jutges per la gràcia de Twitter. I es van per-

metre el luxe de valorar la sentència i comentar-la sense haver estat a la sala. [...] Si el dia 8 d'abril de 2016 hagués estat la llei de Lynch, als membres de La Manada els haurien penjat enmig de la plaça del poble. [...] I els que criden «jo sí que et crec», quina versió creuen de la denunciante? La primera o la segona? He hagut de suportar que periodistes molt importants d'aquest país diguessin que jo vaig violar la víctima amb el meu interrogatori durant el judici. [...] Com expliquen que la noia mogué la mà mentre feia una fellació?"

L'advocat dels agressors va intervenir durant més de mitja hora aquell dia per seguir qüestionant la víctima, tot i la sentència, i va atacar el moviment feminista que el dia anterior havia omplert els carrers per protestar contra la sentència. Després participarien en el programa l'advocat de la dona agredida, Carlos Bacaicoa (a qui entrevistarien durant poc més de 15 minuts), i la regidora d'Igualtat de l'Ajuntament de Pamplona (que no hi intervindria més de 5 minuts).

La víctima no solament va ser jutjada per un tribunal: el judici mediàtic va funcionar en paral·lel. Les declaracions de la víctima durant el judici van tornar de nou a les pantalles —el focus, una altra vegada sobre el seu relat. Que si ella hauria pogut bromejar que era capaç de tenir sexe amb dos homes i amb tots cinc, que si només va tancar els ulls però no va dir ni que sí ni que no, que si primer va dir que l'obligaren a entrar al portal i que després va canviar la versió per dir que hi entrava de manera voluntària, que si potser hi havia entrat voluntàriament i allà se li va escapar de la mà, que si era una "puta passada de voltes" (aquest darrer missatge va circular pel grup de WhatsApp de La Manada la matinada del 7 de juliol i sortia a les principals cadenes de televisió).

El vot particular de Ricardo Javier González afirmava, entre altres coses, que "és clar que vostè no va sentir dolor", "que la dona no mostra oposició, rebuig, fàstic, por, o qualsevol altre sentiment similar, sinó tot al contrari" o que "el que em suggereixen els seus gestos, les expressions, i els sons que emet és excitació sexual". Cap dels tertulians dels programes analitzats no va defensar les afirmacions d'aquest magistrat, ans al contrari. Tots van coincidir que la sentència creia la víctima i demostrava que les relacions sexuals no eren consentides. El magistrat sí que va reprovar als seus companys, els altres dos membres del tribunal, haver estat influenciats pel judici mediàtic en el moment de condemnar els homes.

L'únic estirabot mediàtic en aquest sentit va arribar uns quants dies després (fora de les dates d'anàlisi d'aquest treball) per part del periodista Arcadi Espada, que en *El programa de Ana Rosa* va demanar investigar la víctima i veure els vídeos de les seves relacions sexuals. Les tertúlies van debatre sobre si la sentència, que condemnava els agressors per abús i no per violació, era massa tènue o desproporcionada. I alguns tertulians van seguir assenyalant que els homes d'avui dia no saben discernir entre consentiment i no consentiment.

El dia després de la sentència, *Espejo público* va entrevistar l'advocat de la víctima, Carlos Bacaicoa, així com la presidenta de l'Associació Clara Campoamor en defensa dels drets de la dona, Blanca Estrella. L'advocat ho va aprofitar per manifestar la decepció de la víctima per la tènue condemna als seus violadors, mentre que Blanca Estrella va afirmar que la sentència emet un missatge terrible per a les joves: "Si, davant un cas de violació, t'hi resisteixes, et maten; si et deixes fer, no és violació sinó abús. Com han d'actuar les dones? Castiguen la dona que defensa la seva vida", afirmava Estrella, que va recriminar que el dia anterior el programa de la competència donés veu a agressors sexuals que presumien de "violat una dona entre deu".

A diferència de les televisions estatals, que van generar continguts sobre la sentència durant tota la setmana, TV3 només va informar sobre el cas el dia 27 d'abril (el dia posterior al veredict del tribunal). La televisió pública catalana va entrevistar l'advocat de la víctima, Carlos Bacaicoa, i va tractar del tema en una taula d'anàlisi en la qual van participar dos periodistes i dos juristes. La tertúlia va transcórrer per la interpretació dels conceptes de *violència* i *d'intimidació*, clau per establir que s'havia tractat d'un abús sexual, i no d'una agressió; va abordar la necessitat de reformar el Codi penal i va concloure amb la possibilitat de recórrer contra la sentència, que encara no és ferma. La possibilitat d'un altre veredict roman sobre la taula.

La tertúlia va transcórrer per la interpretació dels conceptes de *violència* i *d'intimidació*, clau per establir que s'havia tractat d'un abús sexual, i no d'una agressió

El dia anterior el programa de la competència havia donat veu a agressors sexuals que presumien de "violat una dona entre deu"

CON CLU SI ONS DE L'INFORME

Les narracions, representacions i discursos que componen el relat del cas de La Manada són una font d'informació que ens mostra l'arrelament de la cultura masclista en la societat. Els relats sobre les agressions sexuals funcionen com una caça de bruixes en la mesura que allïonen i castiguen l'actitud de les dones. És important analitzar aquesta narrativa amb profunditat i amb deteniment, ja que cada agressió sexual i violència física és una manera de qüestionar el comportament de les dones. En el present informe hem desgranat alguns dels mecanismes per relatar i perpetuar la violència sexual en els programes de televisió de major audiència.

En primer lloc, i abans d'entrar en matèria, cal constatar que el relat del terror sexual no és igual en totes les cadenes. La cobertura de les televisions estatals privades, Telecinco i Antena 3, no és comparable a la de la televisió pública catalana, TV3. En el primer cas, hem detectat pràctiques qüestionables, com ara, la revictimització de la víctima; el domini de l'esfera pública per part de la defensa dels agressors; la vinculació de la violació grupal a orgies i festes sexuals; els discursos exculpatoris dels agressors i els relats que assenyalen que les dones no es resisteixen prou a la violació o fins i tot en gaudeixen.

El present informe constata que la cultura de la violació encara es construeix al voltant de certes creences, que els programes televisius han reproduït durant la cobertura del cas de La Manada. Diu la doctora en gènere Nerea Barjola, al llibre *Microfísica sexista del poder* (Virus, 2018), que en tots els relats i representacions d'agressions sexuals hi ha certes similituds: des de la narració de Jack l'Ebudellador, assassí en sèrie que ha passat a la història pel fet de matar dones en l'Anglaterra victoriana, fins al crim d'Alcàsser, que va commocionar la societat el 1992 per l'acarnissament que van patir tres joves alacantines violades i assassinades.

En primer lloc, el missatge que les dones que s'atreveixen a anar pel carrer soles a determinades hores de la nit corren el risc de ser agredides. En segon lloc, els altaveus dels

mitjans de comunicació per difondre el terror sexual. Les narracions mediàtiques provenen d'un sistema patriarcal que produeix i reproduïx determinats relats sobre els perills sexuals, com ara culpabilitzar la vícti-

Els relats sobre les agressions sexuals funcionen com una caça de bruixes en la mesura que allïonen i castiguen l'actitud de les dones

ma d'allò que li ha passat amb una interpretació molt particular sobre el consentiment.

Durant la cobertura del judici, els programes de televisió analitzats van posar sobre la taula un pensament tradicional sobre la violació: aquell que sosté que les dones no s'hi resisteixen prou. Van oferir imatges en què la jove acompanyava pels carrers de Pamplona els seus agressors la matinalada del 7 de juliol de 2016, cosa que s'interpretava com una predisposició al sexe. L'opinió pública va jutjar el comportament de la jove, que traspassava una primera frontera: era sola al carrer a les quatre de la matinada i estava en companyia dels seus violadors.

Durant aquesta etapa, la del judici, la jove va creuar una altra frontera en no recordar amb exactitud com s'havien produït els fets el dia de l'agressió. El dia en què cinc homes, molt més grans i forts que ella, la van penetrar per via vaginal, anal i bucal. Les seves contradiccions van servir de munició per desacreditar la seva versió, tant en el judici com en les televisions. Per exemple, en una peça informativa d'*El programa de Ana Rosa* emesa el 15 de novembre de 2017 en què es feia referència a l'acceptació de l'informe sobre la vida privada de la jove com a prova durant el judici, la veu en off deia: "Ella [la víctima] es va justificar així: «Vaig fer vida normal perquè ningú sospitès que jo era la noia dels Sanfermines»".

En tercer lloc, i seguint la categorització de Barjola, el darrer element que caracteritza les representacions i els relats de les agressions sexuals el trobem en els mites i les llegendes que els mitjans de comunicació creen sobre

La cobertura de les televisions estatals privades, Telecinco i Antena 3, no és comparable a la de la televisió pública catalana, TV3

els agressors. Tant Jack l'Esbudellador com Antonio Anglés generen en l'imaginari col·lectiu sentiments de fascinació.

El relat mediàtic al voltant de La Manada s'activa des del primer moment. Durant la setmana de la sentència, les connexions amb el barri d'origen dels cinc agressors, Amate, són recurrents. El missatge que s'envia entrevistant els seus amics, familiars i veïns és que els homes eren bons i que la jove

s'ho havia inventat tot. En aquest sentit, com a exemple, *Espejo público* recull el testimoni d'una veïna que afirma: "Els van acabar la seva orgia i van marxar. No van ser cavallerosos... Van anar a esmorzar i van seguir de festa al mateix carrer. Hi havia un militar i un guàrdia civil que saben de lleis... De debò algú creu que són tan imbècils de seguir al mateix carrer perquè la policia els detingui? Això és una denúncia falsa. N'estic convençudíssima".

Al mateix temps, *El programa de Ana Rosa* relaciona La Manada amb "gresca, platja, riures, dones, sexe, diversió". S'estableixen les bases per a la construcció de la llegenda. La llegenda d'un grup d'amics que s'autodenomina La Manada i que genera terror sexual i violència allà on va. "La Manada no tenia fi. Els mostrem en exclusiva la disbauxa de La Manada", deia la veu en off d'una peça informativa en el programa esmentat d'Ana Rosa Quintana.

El testimoni d'un membre de La Manada que no havia viatjat als Sanfermines, en Carlos, contribueix a la construcció d'aquest relat quan explica, amb referència a l'agressió sexual, que "això és el que es porta ara. Cinc contra una, o deu contra dues. Mai ninguna se n'ha queixat, només ella. [...] Caldrà veure com castiguem aquesta noia, perquè l'haurem de castigar...".

A les taules d'anàlisi es qüestiona i desacredita aquest relat, però l'enfocament dels programes matinals més vistos és mostrar com són els agressors. Mentre es construeix aquests discurs, es desaprofita l'oportunitat d'abordar de manera objectiva les agressions sexuals, d'anar a l'arrel del problema i de proposar iniciatives per erradicar-les i prevenir-les. En cap moment la violació no es tracta com un problema estructural, sinó com un cas

Els programes de televisió analitzats van posar sobre la taula un pensament tradicional sobre la violació: aquell que sosté que les dones no s'hi resisteixen prou

aïllat.

Un cop emesa la sentència, la majoria de tertulians donen credibilitat a la víctima: les relacions sexuals no van ser consentides, però s'obre una nova esclatxa per blanquejar els agressors. Alguns opinadors asseguren que molts homes no saben discernir entre el sexe consentit i el que no ho és. L'eficàcia d'aquests programes passa, entre altres coses, per comptar amb la presència de professionals, com ara advocats, juristes o metges forenses, que sota la pàtina de l'objectivitat colen les seves creences i percepcions, que són, per definició, subjectives.

Quant a la forma, les televisions fan servir imatges amb connotacions sexuals de les festes dels Sanfermines; ensenyen els vídeos que capturen la trobada entre els agressors i la víctima la matinada del 7 de juliol, així com el moment en què dos d'ells entren en un hotel de Pamplona per demanar una habitació o quan uns joves troben la víctima després de ser agredida, i reconstrueixen els escenaris en què es va produir l'agressió. La música utilitzada afegeix un punt d'alarmisme i d'expectació a les imatges i als relats.

En aquest informe ens hem centrat a analitzar i assenyalar les pràctiques més allunyades dels codis deontològics del periodisme i de la [Llei integral contra la violència de gènere](#). Aquesta Llei, aprovada el 2004, aborda el comportament dels mitjans de comunicació en el capítol II i demana que les informacions relatives a la violència sobre la dona "defensin els drets humans, la llibertat i la dignitat de les víctimes", al mateix temps que se'ls convida a tenir "especial cura en el tractament gràfic de les informacions", ja que els mitjans de comunicació tenen un paper clau en la prevenció i l'erradicació d'aquests casos.

Mentre es construeix aquest discurs, es desaprofita l'oportunitat d'abordar de manera objectiva les agressions sexuals, d'anar a l'arrel del problema i de proposar iniciatives per erradicar-les i prevenir-les

En la mateixa línia, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya va publicar un [seguit de recomanacions per abordar la violència de gènere](#) als mitjans l'any 2009. A continuació enumerem algunes d'aquestes recomanacions que no s'han seguit durant la cobertura del cas de La Manada, concretament en les televisions privades estatals:

1. Seleccionar i diversificar les fonts d'informació. Cal evitar recollir testimonis del veïnat i familiars, si no tenen dades concretes i aprofitables.
2. Fer visibles les aportacions de les dones i presentar-les amb tota la seva autoritat.
3. Respectar el dret a la intimitat de les persones agredides i la presumpció d'innocència de les persones agressores.
4. Usar conceptes i terminologia que s'ajustin a la definició dels fets.
5. Evitar el sensacionalisme i el dramatisme, tant pel que fa a la forma com pel que fa al contingut de les informacions sobre violència masclista.

El llibre d'estil de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals també recull un seguit de [bones pràctiques en el tractament de la violència de gènere](#), i recull de manera explícita que "s'eviten imatges i expressions verbals sensacionalistes o morboses, així com declaracions que justifiquen l'agressió".

Altres codis, com ara el del [Consell Audiovisual d'Andalusia](#), el del diari [Público](#), el d'[Intermón Oxfam](#) i [La Marea](#) o el [manual d'estil d'RTVE](#), recomanen, entre altres coses, evitar acompanyar les informacions sobre violència masclista amb imatges de contingut sexual i de festa, defugir d'erotitzar o donar detalls físics de la dona agredida i evitar que les músiques emprades en els programes televisius condueixin a la morbositat o a l'espectacularització de l'agressió sexual.

El present informe constata un canvi de discurs en la cobertura mediàtica de La Manada durant el període d'anàlisi del judici (el novembre de 2017) i la sentència (l'abril de 2018). Si en un primer moment, durant el judici, la versió de la víctima es va qüestionar de manera oberta, després, durant la sentència, la línia editorial dels programes analitzats va virar cap al sentir popular del carrer, que

estava del costat de la jove agredida amb el lema "Jo sí que et crec".

La paradoxa rau en el fet que al mateix temps que els programes criticaven la sentència pel fet de ser massa tènue, perquè condemna els agressors per abús i no per agressió sexual, la cobertura del cas continuava tenint una mirada masculista: s'exposa la vida de la víctima, l'argument de la defensa segueix dominant l'espai mediàtic i els desplaçaments a Amate per denigrar la víctima i exculpar els agressors es multipliquen.

Si en un primer moment, durant el judici, la versió de la víctima es va qüestionar de manera oberta, després, durant la sentència, la línia editorial dels programes analitzats va virar cap al sentir popular del carrer, que estava del costat de la jove agredida amb el lema "Jo sí que et crec"

Les narracions, les representacions i els discursos de les agressions sexuals haurien d'incorporar sempre la perspectiva de gènere. Ja n'hi ha prou de fer malbé la dignitat de les víctimes, de revictimitzar-les, de jutjar-les, de dubtar de la seva paraula, de ridiculitzar-les, de responsabilitzar-les, d'insultar-les, d'embrutar el seu nom. Ja n'hi ha prou de donar la paraula als agressors, d'apropar-se als seus familiars, amics i veïns perquè lloïn la seva persona i exculpin els seus actes, d'humanitzar-los, de blanquejar-los, de tractar-los com a seductors. Ja n'hi ha prou de vincular les violacions amb el sexe consentit, les orgies i les festes sexuals, d'il·lustrar les informacions sobre agressions sexuals amb noies amb poca roba i de fer servir músiques que només busquen la morbositat. En definitiva, ja n'hi ha prou de fer de la violació un espectacle. El masclisme viu i es reproduïx, en part, perquè s'alimenta des dels mitjans. Per erradicar les agressions sexuals, és imprescindible abolir les narracions, les representacions i els discursos que les fomenten.

AN NEX

REFERÈNCIES

- Barjola, Nerea (2018). *Microfísica sexista del poder*. El caso de Alcàsser y la construcción del terror sexual. Barcelona: Virus.
- Bernal-Triviño, A. I. (2017). Presentació de l'informe *La violencia de género en la prensa. Violencia mediática. El caso Juana*, en el Tribunal de Dones contra les Violències Masclistes. Congrés dels Diputats.
<https://www.youtube.com/watch?v=jki7ndNKw6g>
- Consell de l'Audiovisual de Catalunya (2009). *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació*.
http://www.cac.cat/pfw_files/tpl/test/82_Recomanacions_viol_ncia_masclista.pdf
- Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma. *Informe de la Comunicació a Catalunya, 2015-2016*.
http://incom.uab.cat/informe/download/informedelacomunicacioacatalunya_20152016.pdf
- La Marea i Intermón Oxfam (2017). *Taller de comunicació y género*.
<https://www.informarsobreviolenciamachista.com/>
- Ley Orgánica 1/2004, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-21760>
- Lippmann, W. (2003). *La opinión pública*. Madrid: Langre.
- Llibre d'estil* de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. "Violència de gènere i violència domèstica".
<http://www.ccma.cat/llibredestil/guia-editorial/violencia-genero-i-violencia-domestica>
- Planas, Mònica (2018). "Cronologia televisiva de La Manada".
https://www.ara.cat/opinio/Monica-Planas-Cronologia-televisiva-Manada_0_2003799863.html?utm_medium=social&utm_source=twitter&utm_campaign=ara
- Postman, Neil (1993). *Divertim-nos fins a morir. El discurs públic en l'era del 'show business'*. Badalona: Llibres de l'Índex.
- Serra, Laia (2018). "La defensa de La Manada".
https://www.ara.cat/opinio/Laia-Serra-defensa-Manada_0_2010999073.html
- Tena, Violeta (2018). "D'Alcàsser a Pamplona".
<https://www.eltemps.cat/opinio/4000/dalcasser-a-pamplona#.WuK6bPsmWBA.twitter>
- Vall, Carla (2018). "Els dos judicis de La Manada: per a ells, impunitat; per a elles, estigma".
<http://www.elcritic.cat/blogs/sentitcritic/2018/04/27/els-dos-judicis-de-la-manada-per-a-ells-impunitat-per-a-elles-estigma/>

PROGRAMES

'EL PROGRAMA DE ANA ROSA'

2017: el judici

13 de novembre: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5a098b1e5910639cec-8b45a6/player>

14 de novembre: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5a0ae9938b-d4e537688b45b6/player>

15 de novembre: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5a0c371f-591063c99d8b4577/player>

17 de novembre: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5a0ebf82591063c79d-8b45a0/player>

24 de novembre: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5a181018591063be9d8b4637/player>

28 de novembre: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5a1d557b4bec-79689c8b46ec/player>

2018: la sentència

24 d'abril: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5adf11c7591063fc328b46bf/player>

25 d'abril: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5ae0653e8bd4e5749f8b4695/player>

26 d'abril: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5ae1b730b95c9bde378b471e/player>

27 d'abril: <https://www.mitele.es/programas-tv/el-programa-de-ana-rosa/5ae300a38bd4e5769f8b4716/player>

'ELS MATINS'

2017: el judici

13 de novembre: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/els-matins-13112017/video/5701477/>

14 de novembre: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/els-matins-14112017/video/5701766/>

15 de novembre: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/els-matins-15112017/video/5702017/>

17 de novembre: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/els-matins-17112017/video/5702617/>

24 de novembre: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/els-matins-24112017/video/5704366/>

28 de novembre: <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/els-matins/els-matins-28112017/video/5705155/>

2018: la sentència

24 d'abril: <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/els-matins/els-matins-24042018/video/5761907/>

25 d'abril: <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/els-matins/els-matins-25042018/video/5762207/>

26 d'abril: <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/els-matins/els-matins-26042018/video/5762181/>

27 d'abril: <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/els-matins/els-matins-27042018/video/5762692/>

'ESPEJO PÚBLICO'

2017: el judici

13 de novembre: http://www.antena3.com/programas/espejo-publico/noticias/comienza-el-juicio-de-la-manada-por-la-presunta-violacion-multiple-en-sanfermines_201711135a0979620cf2018c1968cae1.html

24 de novembre: http://www.antena3.com/programas/espejo-publico/noticias/lidia-falcon-sobre-el-juicio-a-la-manada-es-inicuo-estan-juzgando-a-la-victima_201711245a17f48f0cf232e79ce807a3.html#

2018: la sentència

24 d'abril: https://www.atresplayer.com/antena3/programas/espejo-publico/abril-2018/la-madre-de-un-nino-del-colegio-que-increpo-a-los-hijos-de-guardias-civiles-les-humillaron-ante-toda-la-clase_5adf0a587ed1a8f92bf5fead/

25 d'abril: https://www.atresplayer.com/antena3/programas/espejo-publico/abril-2018/el-video-por-el-que-acusan-a-cristina-cifuentes-de-robar-cremas-cuando-era-vicepresidenta-de-la-asamblea-de-madrid_5ae05fe47ed1a84af1936429/

26 d'abril: https://www.atresplayer.com/antena3/programas/espejo-publico/abril-2018/26-04-18-condenada-a-la-manada-a-9-anos-por-abuso-sexual-y-no-por-violacion_5ae1bcfa986b285a4b24da8a/

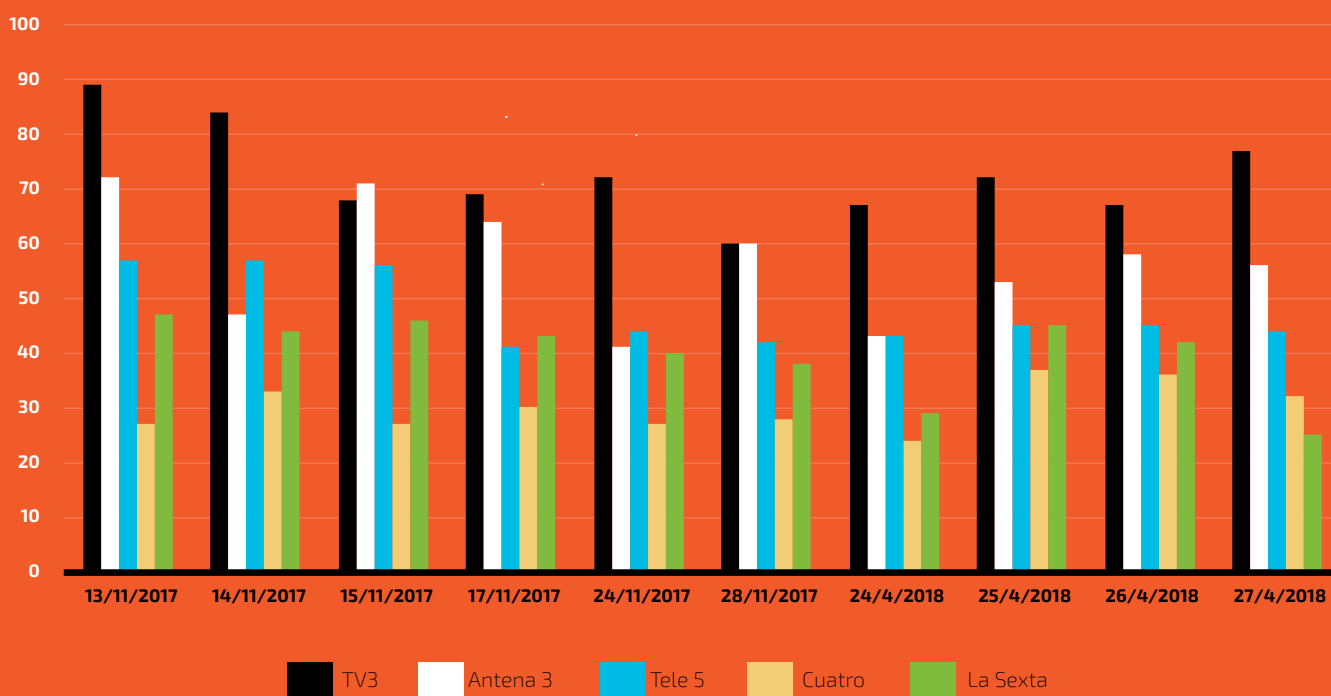
27 d'abril: https://www.atresplayer.com/antena3/programas/espejo-publico/abril-2018/27-04-18-el-abogado-de-la-victima-de-la-manada-se-encuentra-muy-triste-y-decepcionada-tras-la-sentencia_5ae30e28986b-28f0e422d214/

DADES D'AUDIÈNCIA

Les dades d'audiència del present informe pertanyen a Kantar Media, empresa de referència en la mesura d'audiències televisives. La taula conté les cadenes de televisió més vistes a Catalunya durant els dies analitzats en aquest treball. La mètrica utilitzada és l'audiència mitjana (AM(000)), és a dir, el nombre d'espectadors de mitjana que ha tingut una cadena en una franja determinada. En aquest cas, es mostra la franja estàndard del matí, que comprèn de les 7 a les 14 hores. Les dades provenen d'un panel audimètric representatiu de la població a partir de 4 anys d'edat. L'univers és de 7.135 audímetres i la mostra de 1.195.

Audiència televisiva de la franja matinal (7-14h) a Catalunya, en els dies claus del cas de La Manada

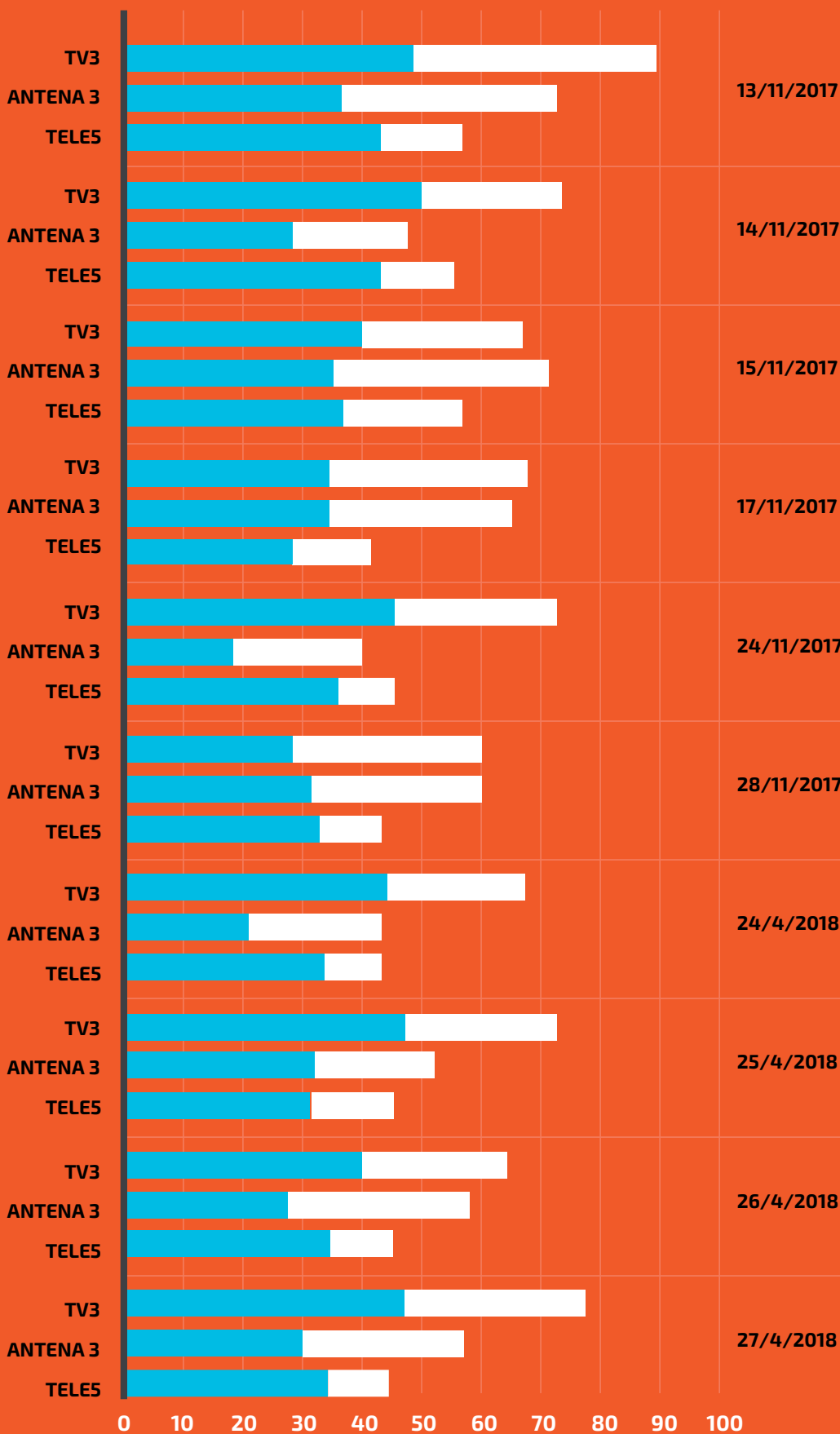
AUDIÈNCIA MITJANA
(AM), EN MILERS
D'ESPECTADORS

Audiència femenina i masculina, en les cadenes i dies analitzats

AUDIÈNCIA FEMENINA

AUDIÈNCIA MASCULINA

CRONOLOGIA

2016

7 de juliol: una jove denuncia de matinada que ha estat violada per cinc joves. Poques hores després són detinguts.

9 de juliol: el jutge ordena el seu ingrés a la presó comunicada i sense fiança.

4 d'octubre: el jutge que instrueix el cas imputa quatre dels cinc processats per un altre presumpte abús sexual a una jove de 21 anys, que hauria estat comès el maig de 2016 a Pozoblanco (Còrdova).

13 de novembre: els cinc encausats es declaren innocents del delicte d'agressió sexual i contra la intimitat.

16 de novembre: l'Audiència de Navarra confirma l'ordre de processament.

2017

13 de novembre: el judici comença a l'Audiència de Navarra.

14 de novembre: la víctima presta declaració durant més de quatre hores sense veure els acusats, els quals es troben en una sala annexa. S'accepta com a prova en el judici l'informe encarregat a uns detectius privats per conèixer l'estat de la víctima després de la violació en grup.

15 de novembre: els quatre agents de la Policia Municipal de Pamplona que van atendre la jove atesten que l'actitud de la noia no els semblava fingida.

17 de novembre: centenars de persones, convocades per associacions feministes, es concentren a Madrid en protesta per l'admissió de l'informe sobre la vida privada de la víctima.

23 de novembre: es retira del judici el polèmic informe sobre la vida de la víctima.

28 de novembre: el judici finalitza i el cas queda vist per a sentència.

2018

26 d'abril: es llegeix la sentència al Palau de Justícia de Navarra, que condemna els cinc joves a 9 anys de presó per abús sexual, i no per agressió. La tebiesa de la sentència provoca concentracions de rebuig en pobles i ciutats.

FITXA D'ANÀLISI

PROGRAMA:

DATA:

1. Dades analítiques

- a) Quant temps dediquen al cas?
- b) En quins espais el tracten?
- c) Quant espai donen a la víctima?
- d) I als agressors?

2. Dades del format audiovisual

- a) En quin context apareix la informació?
- b) Quines altres notícies l'acompanyen?
- c) Quines imatges?
- d) Quina utilització s'hi fa de la música?
- e) Quina utilització s'hi fa dels rètols?
- f) Quin paper hi té la veu en off?

3. Dades del llenguatge emprat

- a) Quines paraules es fan servir per referir-se a la violació?
- b) Com es designa la víctima?
- c) Com es designen els agressors?

Aquesta obra està subjecta a la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 de Creative Commons. Si voleu veure una còpia d'aquesta llicència, accediu a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca>

